

Els bisbes i Constantí

Joan F. Mira

Pujant per un carreró entre murs mig desfets, des del Colosseu i en direcció a Sant Joan del Laterà, hom arriba –si coneix el lloc– a un recinte bastant singular que porta el mateix nom que el carrer, I Santi Quattro Coronati, al punt més alt del Celio, que és un dels turons clàssics de Roma. El recinte és un petit monestir femení, amb un claustre deliciós i mínim, on el visitant (bé, ací de visitants no n'hi ha mai: és com un lloc secret) pot tenir la sensació de trobar-se en un racó silenciós de muntanyes remotes, no pas al centre de la capital del món antic i de la cristiandat. Hi ha una església i una mena de residència, tot d'origen sòlidament medieval, on visqué uns quants anys el cardenal Alfons de Borja amb els nebots, abans de ser papa Calixt III. I hi ha també una capella petita i més antiga, coberta amb pintures murals molt estranyes, dibuixos primitius i sumaris que ací potser en diríem *romànics*, fets amb ratlles de color roig gastat. La capella i les pintures són dedicades a sant Silvestre, el papa del temps de l'emperador Constantí. Per resumir les escenes, diguem que l'emperador cau malalt, i això se sap per la cara que fa de dolor i perquè té tot el cos cobert de taques roges que representen potser pústules o bé la manera convencional de significar la malaltia. Després el papa Silvestre practica un guariment miraculós, acompanyat d'una escena de baptisme que no és del tot històrica. I finalment, per resumir, l'emperador ja cristià, agraït pel miracle, lliura el poder de l'imperi a mans de papa. Aquesta concessió suposada del poder temporal tingué durant segles caràcter de doctrina segura, i l'església sostenia que era absolutament un fet històric: la *Donatio Constantiniana*, que legitimava la supremacia del poder pontifici sobre el poder temporal, del poder eclesiàstic sobre el poder civil. D'això, el pare i la mare de Jaume I (ara que toca parlar-ne), pobre xicot insensat, pobra dona desolada, en sabien alguna cosa per dura experiència. I el mateix rei Jaume, i emperadors del Sacre Imperi, i reis i reines d'arreu d'Europa i de tots els segles, i heretges, inquisidors, croats fanàtics o interessats, comtes i ducs i presidents de repúbliques, i així des d'aquelles escenes dels primers anys del segle IV, pintades en aquella capella uns quants segles més tard. El papa Borja Calixt III s'hi degué inspirar en els seus enfrontaments amb el Magnànim, el seu nebot Roderic les devia recordar quan intentava assegurar el poder entre reis i senyors.

Hi havia, però, un petit inconvenient. I és que el document de la donació famosa era un frau i una falsificació. Si no em falla la memòria, va ser en vida de Calixt III que l'humanista Lorenzo Valia mostrà que la *Donatio* era falsa, era un invent, i ho demostrà amb criteris de rigorosa ciència filològica. És a dir, que al llarg de més de deu segles la supremacia del poder de l'Església, el seu dret d'imposar-se al poder secular, l'autoritat per a interferir o voler condicionar el funcionament de les institucions civils, i més mostres de prepotència i de

superioritat, es basaven en una falsificació barroera. Vist amb els ulls del nostre temps, això pareix una broma sense cap sentit. Vist amb els ulls medievals, era un fonament del tot sòlid, i invocat quan calia sense vacil·lacions. Després ho van deixar córrer, van reconèixer que la història era falsa i van reconstruir un sistema de justificació basat en el dret natural i en més teories divines i humanes. Però deu ser que l'hàbit de creure's superiors al poder civil, investits d'autoritat a partir d'aquella donació fabulosa, se'ls havia incrustat al fons de l'ànima, i els papes, cardenals, arquebisbes i bisbes, canonges i teòlegs han mantingut la mateixa actitud prepotent. M'agradaria que els bisbes, els de la conferència episcopal espanyola (i els de la italiana que, segons com, encara són pitjors), visitaren un dia tots junts el recinte dels Santi Quattro Coronati, que contemplaren les pintures murals, el papa i l'emperador, Silvestre i Constantí, i que reflexionaren almenys un instant sobre el fons tan grotesc i ridícul de les seues pretensions. Òbviament, no ho faran.

“És a dir, que al llarg de més de deu segles la supremacia del poder de l'Església, el seu dret d'imposar-se al poder secular, l'autoritat per a interferir o voler condicionar el funcionament de les institucions civils, i més mostres de prepotència i de superioritat, es basaven en una falsificació barroera”